

SCIndeks menja oblik, obim i način finansiranja - Saopštenje CEON-a

Nakon prekida u finansiranju i, posledično, jednogodišnjeg prestanka održavanja, SCIndeks je ožvljen. Inoviran je i ponuđen domaćim časopisima na samofinansiranje. Taj model je već prihvatilo 50-tak časopisa koji od ranije koriste dopunske usluge u okviru SCindeksa.

Motiv

Mi smatramo da SCIndeks - Srpski citatni indeks i BIČ - Bibliometrijski izveštaj o časopisima imaju važnu promotivnu, evaluativnu i regulatornu ulogu u domaćoj naučnoj publicistici. To mišljenje na ovaj ili onaj način deli preko 95 % istraživača Srbije, s malim varijacijama u zavisnosti od oblasti kojom se bave. U svetu se SCIndeks citira kao primer dobre prakse. Nije nam poznata nijedna naučna ili stručna kritika koja SCIndeks osporava. Bilo je manjih zamerki, ali nikada od finansijera, ministarstava nadležnih za nauku u Vladi RS (Ministarstvo).

(1) SCIndeks je obezbedio najvišu moguću vidljivost i dostupnost domaćih časopisa i uvećao međunarodnu citiranost domaćih radova i autora.

Jedini je izvor koji sistematski predstavlja celokupnu domaću naučnu periodiku. Pokrivao je preko 400 časopisa, 15 do 25 godina unazad. Preuzimanje punog teksta članaka domaćih časopisa posredstvom SCIndeks postalo je rutina domaćih i inostranih istraživača. U trenutku prestanka rada pune verzije SCIndeks je imao 58.468 registrovanih korisnika, od toga 26.318 aktivnih. Samo u poslednjih pet godina imao je preko 10 miliona poseta (4 do 9 hiljada dnevno). Skoro milion internet stranica upućivalo je na SCIndeks svojim linkovima.

SCIndeks je dizajniran prvenstveno za domaćeg korisnika, čije potrebe su tokom razvoja praćene i uvažavane. Orijentisan je na otklanjanje slabosti domaće naučne publicistike: zaostatak u bibliografskoj opremljenosti radova, odsustvo prakse opozivanja i objavljivanja ispravki, visoku incidenciju plagiranja i dupliciranja, nelegitimno, a često i manipulativno citiranje, itd. Prevencija plagijarizma i srodnih pojava uvedena 2010. godine obezbedila je punu zaštitu te vrste onim časopisima koji su do toga držali i stoga započeli s pretplatom na dopunski servis (CrossCheck) posredstvom SCIndeks. Pritom su istovremeno svojim radovima omogućili zaštitu od plagiranja, pošto se radovi iz SCIndeks sistematski pridružuju korpusu CrossChecka. Štitili smo i integritet samog SCIndeks. Časopisi koji su dopustili teže povrede publicističke etike (plagijarizma, manipulativnog citiranja, udruživanja u citatne karte) suspendovani su ili isključivani, da bi neki po objavljivanju ispravki i opoziva bili ponovo prihvaćeni na indeksiranje. CEON, kao izdavač, morao je to da čini, pošto se finansijer toga sistematski ustezao. Bili smo ubeđeni da štiteći SCIndeks štitimo istovremeno ugled srpske naučne zajednice. To mišljenje nisu delili ugroženi pojedinci, među kojima i neki uticajni u Ministarstvu i njegovim telima, nekim matičnim odborima (MNO), koji su radili na ukidanju SCIndeks a, posebno, BIČ-a.

U tehnološkom smislu, SCIndeks je nesporno inovativan proizvod, bar u nekim rešenjima. Prvouvedeni je nacionalni citatni indeks u Evropi i prvouvedena javna bazu na svetu koja predstavlja pun hibrid baze punog teksta i citatnog indeksa. SCIndeks je poslužio kao uzor za kreiranje bar nekih nacionalnih citatnih indeksa u svetu.

(2) BIČ je u domaću praksu uveo na podacima zasnovano vrednovanje naučnih časopisa i presudno doprineo unapređenju njihovog publicističkog kvaliteta i internacionalizaciji.

Normalizacija referenci/citata za potrebe BIČ-a uvećavala je međunarodnu umreženost domaće periodične literature. Naši rezultati ubedljivo pokazuju da je BIČ presudno uticao na stalno poboljšanje kvaliteta domaćih časopisa od 2000. godine nadalje. Zahvaljujući tome domaći indeksirani časopisi danas iskazuju najviši impakt u širem regionu, što nije slučaj ni sa jednim drugim parametrom učinka srpske nauke. Neki časopisi su uvedeni u WoS/JCR kao i Scopus na našu preporuku, zasnovanu na praćenja njihove citiranosti u tim izvorima, koji su inače omaškama autora i operatera bili masovno ispuštani.

Kao hvale vredno rešenja, naša bibliometrijska analiza (BIČ) navodi se u odgovoru Vlade RS na upitnik Evropske komisije, u odeljku koji se tiče nauke. Na žalost, iskorišćenost rezultata te analize u onom čemu su i namenjeni, tj. za donošenje odluka nije za pohvalu. Štaviše, neki MNO su, uz puno razumevanje Ministarstva, te rezultate ignorisali, ne ustežući se pritom kršenja propisa koji uređuju vrednovanje (kategorizaciju) časopisa.

U tehnološkom smislu, BIČ važi za inovativno rešenje još u većoj meri nego SCIndeks. Nudi rezultate tzv. frakcionog učinka i to na svim brojnim pokazateljima impakta. Obuhvata impakt časopisa u WoS. Obuhvata i alternativne indikatore (bibliometrijskog kvaliteta) kojima se umanjuju slabosti impakta kao merila. Obezbeđuje rangiranje časopisa, na svim pokazateljima, kako u nacionalnoj ravni, tako i po naučnim oblastima i disciplinama. Nije nam poznat neki sistem vrednovanja nacionalnih časopisa u svetu koji je tako obuhvatan kao BIČ.

Od svega je najvažnije to da je održavanje SCIndeksa i BIČ-a bilo relativno jeftino. U to se Ministarstvo kao finansijer višekratno uverilo u prošlosti, razmatrajući ponude drugih izvođača, posebno onih iz inostranstva. Nacionalni servisi slične namene (ali ni izbliza tako obimne ponude), koštaju drugde mnogokratno više. Za nekoliko zemalja raspoložemo i podacima. Nije nam poznat nijedan izuzetak te vrste.

Platforma

U situaciji u kojoj su SCIndeks i BIČ ostali bez podrške nadležnog ministarstva i polazeći od njihovog značaja, obavili smo konsultacije s većim brojem urednika časopisa i doneli određene zaključke:

(1) U interesu je časopisa i domaće naučne zajednice uopšte da se obezbedi kontinuitet u održavanju SCIndeksa i BIČ-a, kako bi se očuvala njihova legitimnost; citatni indeksi s jednogodišnjim prekidom u pokrivanju ne postoje, odnosno prestaju to da budu.

(2) Sredstva za unos i obradu mogu se obezbediti jedino samofinansiranjem od strane izdavača časopisa.

(3) U slučaju da Ministarstvo SCIndeksu obnovi podršku, samofinansiranje treba da prestane, odnosno da obuhvati samo one časopise i usluge koje Ministarstvo ne finansira.

(4) Časopisima treba obezbediti više nivoa (paketa) usluga, kako bi i oni s najnižim platnim mogućnostima bili zastupljeni, bar na nivou naslova i apstrakata.

(5) Sadržaj SCIndeksa se mora ograničiti samo na one časopise koji participiraju u njegovom održavanju, kako bi se minimizirali troškovi eksploatacije.

(6) Radovi u SCIndeksu treba i nadalje da budu dostupni svima u režimu otvorenog pristupa, ali BIČ, tj. podaci o učinku časopisa, mogu biti dostupni samo onima koji taj izveštaj i finansiraju.

Implementacija

Razvijena je inovirana verzija SCIndeksa i publikovana na stalnoj [veb adresi](#). U njemu su predstavljeni samo časopisi koji od ranije pretplaćuju posebne usluge za onlajn uređivanje i kontrolu kvaliteta. SCIndeks je ojačan servisima (MojČASOPIS, Urednički info) koji su namenjeni isključivo uredništvima. Ostvaren je viši stepen integracije sa sistemom za onlajn uređivanje (MojASISTENT). Razvijena je i podrška za pripremu tzv. ojačanog

(enhanced, HTML) e-izdanja, što domaći časopisi nemaju, pošto je HTML format praktično usvojen kao standard u svetu. Unapređenje BIČ-a je u toku.

Pozvani su svi (preostali) SCIndeks časopisi da se pridruže novom modelu održavanja, zasnovanom na samofinansiranju. Časopisi koji se odazovu pozivu biće servisirani počev od 2015. godine. Nedostajuće 2014. godište biće ažurirano po hitnom postupku.

Cena pretplate je određena za časopise pojedinačno, saglasno njihovoj voluminoznosti i kvalitetu do sada dostavljenih podataka. Paketi obuhvataju sledeće funkcionalnosti/usluge:

Funkcionalnosti/Paketi	Osnovni	Prošireni	Napredni	Profesionalni
Pretraživost naslova i apstrakata radova: SCIndeks	+	+	+	+
Konverziju metapodataka u format za preuzimanje od strane drugih servisa: OAI PMH	+	+	+	+
Pretraga i preuzimanje punog teksta radova: Repozitorijum punog teksta		+	+	+
Dodela DOI oznake i održavanje trajnog pristupa punom tekstu: CrossRef			+	+
Normalizacija referenci i njihovo pridruživanje korpusu za prebrojavanje citata: CrossRef, Medline, ChemPort i MathSciNet			+	+
Vrednovanje, rangiranje i kategorizacija časopisa: Bibliometrijski izveštaj o časopisima			+	+
Onlajn pristup Bibliometrijskom izveštaju			+	+
Servis za onlajn uređivanje : Asistent*				+
Podrška kontroli kvaliteta članaka: Asistent, ArQuS **				+
* podržava onlajn prijavljivanje, recenziranje, pripremu za štampu i publikovanje radova. Obezbeđuje opremu DOI oznakom (CrossRef), i prevenciju plagijarizma (CrossCheck /iThenticate) ** obuhvata dodelu ključnih reči ekstrakcijom iz rečnika/tezarurusa po izboru urednika (KwASS), normalizaciju, proveru tačnosti i kompletiranje referenci (RefFormater) i korigovanje nesaglasnosti između referenci i citata u tekstu (CiteMatcher)				

Dodajemo da ćemo nastaviti s unapređenjem SCIndeksa i BIČ-a:

- (1) Usredsredićemo se prvenstveno na potrebe uredništava časopisa.
- (2) Radićemo na podršci unapređenju kvalitetnijeg recenziranja.
- (3) Obezbedićemo uredništvima onlajn uvid u tzv. korisničku statistiku, uključujući i preuzimanje punog teksta radova (*Journal Use Factor*).
- (4) Pokušaćemo da unapredimo tehnologiju pripreme tzv. ojačanog (*Enhanced, HTML*) formata radova (koja je trenutno suviše skupa da bismo takvu uslugu ponudili časopisima).
- (5) Nastavićemo da podržavamo racionalizaciju domaćeg izdavaštva, posebno napuštanje štampanja svezaka koje aktuelni način (su)finansiranja od strane Ministarstva ohrabruje, umesto da u postojećoj krizi u tome nađe izvor uštede.

Ponudom servisa [SEESAmE](#) inicirali smo saradnju s časopisima u čitavom regionu koji bi obuhvatio i najznačajnije domaće časopise, ali će nam SCIndeks i BIČ ostati na prvom mestu.

U Beogradu, 5. marta 2015.

CEON

Tim za razvoj i održavanje SCIndeksa